

III filar dla początkujących. Poradnik przyszłego emeryta

Poradnik klienta usług finansowych

Justyna Wykowska

III FILAR DLA POCZĄTKUJĄCYCH. PORADNIK PRZYSZŁEGO EMERYTA

Warszawa 2014

Publikacja została wydana nakładem Komisji Nadzoru Finansowego

© Komisja Nadzoru Finansowego
Pl. Powstańców Warszawy 1
00-030 Warszawa
www.knf.gov.pl

Warszawa 2014
Wydanie I

ISBN 978-83-63380-69-4

Nakład: 3000 szt.

Stan prawny na dzień: 30.09.2014 r.

Przygotowanie do druku i druk:
Omikron Sp. z o.o.

Niniejsza publikacja wydana została w celach edukacyjnych w ramach projektu CEDUR. Informacje w niej zawarte mają wyłącznie charakter ogólny i nie stanowią porady inwestycyjnej.

Urząd Komisji Nadzoru Finansowego nie ponosi odpowiedzialności za wszelkie decyzje inwestycyjne, podjęte przez czytelnika na podstawie zawartych w niniejszej publikacji informacji.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Co to jest III filar?	7
PPE w pytaniach i odpowiedziach	9
IKE i IKZE w pytaniach i odpowiedziach	13
Zestawienie podstawowych cech PPE, IKE, IKZE	18
Co wybrać?	20
Limit wpłat.....	21
System podatkowy	21
Wiek uprawniający do wypłaty.....	23
Wyborów ciąg dalszy	24
Dobrowolny fundusz emerytalny	24
Fundusz inwestycyjny.....	27
Rachunek inwestycyjny.....	28
Ubezpieczenie na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	29
Rachunek oszczędnościowy.....	30
Podsumowanie	32
Słowniczek	33

WSTĘP

ZUS czy OFE, OFE czy ZUS? Jeszcze brzmią w naszych uszach pytania, które niedawno zadawały sobie miliony Polaków. Podejmowaliśmy decyzje, które miały przesądzać o wysokości naszych przyszłych emerytur. Ale czy na pewno? Eksperti zajmujący się problematyką emerytalną są zgodni – niezależnie od dokonanego przez nas wyboru, wysokość przyszłego świadczenia może nie spełniać naszych oczekiwań. Tym samym trwająca wiele tygodni i angażująca uwagę Polaków debata, nie dotyczyła spraw najistotniejszych z punktu widzenia wysokości przyszłej emerytury. Właściwie postawione pytania, które powinny głośniejszym wybrzmiewać w debacie publicznej, to: IKE czy IKZE? oszczędzanie indywidualne czy zakładowe? kiedy zacząć oszczędzanie? ile przeznaczać na poczet dodatkowej emerytury?

Institucje powołane do tego, aby pomóc nam w zapewnieniu dodatkowej emerytury są mało rozpoznawalne i wciąż niepopularne. Co więcej, w świadomości społecznej nie jest jeszcze obecne przekonanie, że o przyszłą emeryturę musimy zatroszczyć się również sami. Nie sprzyjają budowaniu tej świadomości debaty sprowadzające system emerytalny do wyboru między OFE i ZUS. System ten został bowiem w założeniu zaprojektowany jako trójfilarowy i dopiero łączna emerytura uzyskiwana z każdego z nich miała zapewnić nam adekwatne świadczenie po zakończeniu aktywności zawodowej. Pozbawienie tej konstrukcji jednego z fundamentów nie może pozostać bez wpływu na wysokość naszej przyszłej emerytury. Przesuwanie kapitału pomiędzy I i II filarem nie sprawi, że na kontach emerytalnych tych środków przybędzie – będą one jedynie w inny sposób zagospodarowane. Najistotniejszym dziś zadaniem jest natomiast zapewnienie stałego dopływu nowych funduszy do systemu emerytalnego. Kwoty te muszą pochodzić z dobrowolnych oszczędności, gromadzonych indywidualnie albo grupowo, np. poprzez programy tworzone w zakładach pracy. Wartość środków wpłaconych do III filara szacuje się na 13,8 mld zł (stan na koniec 2013 roku). Jedynie jedna na dziesięć osób aktywnych zawodowo posiada konto emerytalne w instytucji III filara¹.

Dokonanie fundamentalnej zmiany w tym obrazie wymaga podjęcia wszechstronnych działań i zaangażowania zarówno organów państwa, jak i podmiotów finansowych oferujących produkty trzefilarowe oraz organizacji społecznych, czy pozarządowych. Działania nas wszystkich powinny być ukierunkowane na budowanie przekonania o konieczności współuczestniczenia w zapewnieniu sobie emerytury oraz popularyzowanie wiedzy o instytucjach powołanych do realizacji tych celów. Osiągnięcie sukcesu w postaci istotnego powiększenia strumienia dodatkowych oszczędności emerytalnych nie będzie też możliwe, jeśli produkty emerytalne nie będą korzystniejszą alternatywą od pozaemerytalnych propozycji, zaś uzyskiwane przez nas dochody nie będą na tyle wysokie, aby umożliwić nam dokonywanie oszczędności.

¹ źródło: Pracownicze programy emerytalne w 2013 roku – raport Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, 2014 r. oraz IKE i IKZE w 2013 roku – raport Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, 2014 r.

Wydaje się, że w najbliższych latach zaistnienie wszystkich tych warunków nie będzie łatwe, warto jednak podejmować starania w tym zakresie. Niech poznanie zasad działania poszczególnych instytucji III filara będzie pierwszym naszym krokiem w kierunku wyższej emerytury.

W niniejszej broszurze Czytelnicy znajdą podstawowe informacje o instytucjach trzeciego filara – Indywidualnych Kontach Emerytalnych (IKE), Indywidualnych Kontach Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE), Pracowniczych Programach Emerytalnych (PPE). Ma ona być przewodnikiem dla osób, które myślą o rozpoczęciu oszczędzania na poczet przyszłej emerytury, ale problematyka ta nie jest im dobrze znana. Autorka ma także nadzieję, że jej lektura przyczyni się do podjęcia decyzji o oszczędzaniu.

Co to jest III Filar?

Na początku należy się wyjaśnienie, co to jest III filar, gdyż tym pojęciem najczęściej posługujemy się, gdy mówimy o dodatkowym oszczędzaniu na emeryturę.

Czy ma Pani/Pan III filar? – słyszymy w słuchawce głos zachęcający nas do zakupu ubezpieczenia na życie. Na hasło „III filar” czasem z zakamarków pamięci przywołamy tajemnicze słowa-klucze: IKE, IKZE. Ale co tak naprawdę oznaczają te pojęcia?

Reforma emerytalna przeprowadzona w 1999 roku polegała m.in. na zdwersyfikowaniu źródeł pochodzenia emerytur Polaków: w miejsce dotychczasowego systemu, w całości opartego na emeryturze z ZUS, zaproponowano system, w którym świadczenie mieliśmy otrzymywać z trzech instytucji: ZUS (a precyzyjniej z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych administrowanego przez ZUS), otwartych funduszy emerytalnych oraz instytucji, w których będziemy gromadzić dodatkowe oszczędności emerytalne. System ten, ze względu na jego konstrukcję, nazwano trójfilarowym. Uczestnictwo w filarze I i II (ZUS i OFE) miało być obowiązkowe, zaś w filarze III – dobrowolne. Dobrowolność oznaczać miała jednak bardziej swobodę wyboru co do sposobów oszczędzania w ramach tego elementu systemu, nie zaś jego fakultatywny charakter. Składki odprowadzane do obowiązkowej części systemu zostały bowiem tak skalkulowane, że dopiero uczestnictwo we wszystkich trzech elementach systemu miało nam zapewnić emeryturę zbliżoną poziomem do wynagrodzenia z czasów aktywności zawodowej. Rezygnacja z jednego elementu systemu w założeniu oznacza więc dobrowolne pozbawienie się części emerytury.

Pierwotnie funkcję instytucji gromadzących środki z III filara powierzono, zaprojektowanym na wzór rozwiązań działających od lat w USA, czy krajach Europy Zachodniej, zakładowym pracowniczym programom emerytalnym (PPE). Jednakże w programach tych – odmiennie niż w krajach, na których się wzorowano – pracownik sam miał opłacać składkę, zaś pracodawca miał mu to oszczędzanie jedynie umożliwić. Pomysł ten został bardzo szybko zweryfikowany i od 2000 roku (niespełna rok po wejściu w życie pierwotnych rozwiązań) w PPE składkę finansuje pracodawca, zaś pracownik może wносить dobrowolną składkę dodatkową.

W zamyśle twórców reformy, odpowiedzialność za uzupełniające zabezpieczenie emerytalne Polaków miała więc zostać złożona na barki pracodawców. Wydaje się, iż spodziewano się, że dzięki pracodawcom, ten segment oszczędzania rozwinie się szybciej i z lepszym skutkiem, niż gdyby postawić na indywidualne decyzje w tym zakresie. Niestety, spłot różnego rodzaju czynników, jak choćby konieczność dostosowania się przedsiębiorstw do nowych warunków funkcjonowania po transformacji ustrojowej, kryzys na rynku pracy, wysokie bezrobocie, wreszcie lata kryzysu gospodarczego sprawiły, że pracodawcy nie dość licznie korzystali z możliwości utworzenia programu dla swoich pracowników.

Wobec niesatysfakcjonujących kwot płynących do systemu emerytalnego z programów zakładowych, w 2004 roku postanowiono o rozszerzeniu oferty produktów dostępnych w ramach III

filara o Indywidualne Konta Emerytalne (IKE). Tym razem system został wzbogacony o produkt, w którym oszczędzać mieliśmy sami i z własnych środków.

Po raz kolejny katalog instytucji związanych z dobrowolnym oszczędzaniem na emeryturę został rozszerzony 1 stycznia 2012 roku, od kiedy uzyskaliśmy możliwość odkładania pieniędzy na Indywidualnych Kontach Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE). Różnice między tymi instytucjami (IKE i IKZE) opisane zostaną w dalszej części *Poradnika*.

Tym samym obecnie III filar stanowią: PPE, w których możemy oszczędzać za pośrednictwem zakładów pracy, przy czym sponsorem składki jest w nich pracodawca oraz IKE i IKZE, które zakładamy indywidualnie, zaś środki w nich gromadzone pochodzą z naszych oszczędności.

Wróćmy więc do naszej definicji. Czym jest III filar? Najprościej rzecz ujmując: to **sformalizowana i w jakiejś formie wspierana przez państwo forma oszczędzania o celu emerytalnym**. Dlaczego sformalizowana? Czy jakichkolwiek oszczędności składanych z myślą o przyszłej emeryturze, nie możemy nazwać III filarem? Dopóki środki nie są faktycznie zablokowane do czasu osiągnięcia przez nas okresu emerytalnego i istnieje potencjalna możliwość ich przeznaczenia na inny cel, dopóty środków tych nie możemy określać jako III filara sensu stricto. Oczywiście definicję można sformułować w różny sposób i niekiedy każdego rodzaju aktywność mającą na celu zgromadzenie kapitału z przeznaczeniem na emeryturę określa się mianem III filara, jednak w niniejszej broszurze pojęciu temu nadano znaczenie zakreślone powyżej.

Drugą istotną cechą odróżniającą III filar od innych form gromadzenia oszczędności jest objęcie tej aktywności patronatem państwa. Skoro w założeniu oszczędności tego rodzaju miały być jednym z filarów, czyli niezbędnych elementów konstrukcyjnych utrzymujących cały system przyszłych emerytur, to należy oczekiwać zachęt dla ich gromadzenia. Wsparcie to powinno być na tyle silne, aby oszczędzanie na emeryturę było oszczędzaniem pierwszego wyboru.

Podsumowując warto podzielić się refleksją, że produkt, który przez większość Polaków utożsamiany jest z III filarem – wspomniane na wstępie ubezpieczenie na życie połączone z jakąś formą oszczędzania, najczęściej poprzez ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe, o ile nie funkcjonuje w ramach PPE, IKE czy IKZE, III filarem sensu stricto nie jest.

PPE W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH

Poznajmy więc pierwszą instytucję III filara systemu emerytalnego. Są nią pracownicze programy emerytalne. Skrócowa forma pytań o poszczególne aspekty działania PPE powinna pomóc w lepszym zrozumieniu istoty ich działania.

Co to jest pracowniczy program emerytalny (PPE)?

PPE to jeden ze sposobów powiększenia przyszłej emerytury. Program tworzony jest przez pracodawcę, u którego jesteśmy zatrudnieni. Wpłacane do programu środki, pochodzące od pracodawcy oraz – fakultatywnie – od pracownika są odprowadzane do instytucji finansowej, która zajmuje się ich gromadzeniem i zarządzaniem.

Jak powstaje pracowniczy program emerytalny?

Utworzenie programu polega na zawarciu umowy kształtującej warunki jego funkcjonowania pomiędzy pracodawcą oraz reprezentacją pracowników, oraz umowy pracodawcy z wybraną instytucją finansową, do której będą przekazywane składki. Program musi też zostać zarejestrowany przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Czy każdy podmiot gospodarczy może utworzyć pracowniczy program emerytalny?

Każdy pracodawca, niezależnie od formy organizacyjno-prawnej, w jakiej prowadzona jest działalność gospodarcza, może utworzyć program. Jedynym warunkiem jest konieczność zatrudniania przez ten podmiot pracowników. Programy mogą więc powstawać m.in. w spółkach kapitałowych i osobowych, fundacjach, stowarzyszeniach, ale mogą też być tworzone przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Kto decyduje o założeniu pracowniczego programu emerytalnego?

Ostateczna decyzja o powstaniu w zakładzie pracy pracowniczego programu emerytalnego zawsze należy do pracodawcy, bowiem to na pracodawcy spoczywają obowiązki związane z jego późniejszą realizacją, a przede wszystkim konieczność finansowania składki. Jednakże nic nie stoi na przeszkodzie, aby inicjatywę w tym względzie podejmowali pracownicy, działający choćby przez funkcjonujące u pracodawcy organizacje związkowe.

Czy pracodawca może stworzyć program dla wybranej grupy pracowników?

Program tworzony w zakładzie pracy ma być powszechny, zaś warunki uczestnictwa w nim jednakowe dla wszystkich. Jednocześnie warunki przystąpienia do programu mają być tak określone, aby na etapie tworzenia programu spełniało je co najmniej 50% załogi (w przypadku pracodawców zatrudniających więcej niż 500 pracowników – co najmniej 1/3 załogi). Pracowniczy program emerytalny nie może więc być skierowany jedynie do wybranej grupy pracowników, np. tylko do kadry menadżerskiej.

Czy do pracowniczego programu emerytalnego może przystąpić każdy pracownik?

Jedynym kryterium warunkującym uczestnictwo w programie jest określony staż pracy u pracodawcy. Minimalna wysokość tego stażu ustalana jest podczas tworzenia programu. Zgodnie z przepisami ustawy o pracowniczych programach emerytalnych minimalny okres zatrudnienia u pracodawcy uprawniający pracownika do przystąpienia do programu wynosi 3 miesiące, ale okres ten w umowie zakładowej może zostać wydłużony albo skrócony. Zatem każda osoba spełniająca warunek minimalnego stażu musi zostać przyjęta do programu, jeśli wyrazi wolę przystąpienia do niego (złoży deklarację uczestnictwa).

Skąd pochodzą środki wpłacane do pracowniczego programu emerytalnego?

Pracodawca tworząc pracowniczy program emerytalny przyjmuje na siebie obowiązek finansowania składki podstawowej za pracowników, którzy przystąpią do programu. Ponadto pracownik może do PPE odprowadzać dodatkowe kwoty, pochodzące z jego wynagrodzenia.

Jakiej wysokości wpłaty mogą być wnoszone do pracowniczego programu emerytalnego?

Składka podstawowa (finansowana przez pracodawcę) nie może przekraczać 7% wynagrodzenia brutto uczestnika. Natomiast dobrowolna składka dodatkowa nie może przewyższać miesięcznego wynagrodzenia netto pracownika, a ponadto w roku kalendarzowym suma tych składek nie może przekroczyć limitu, którego wysokość jest corocznie ogłaszana przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego. Limit ten został określony na: 16 857 zł w 2014 r. oraz 17 815,50 zł w 2015 r.

Kto i w jaki sposób ustala wysokość składki podstawowej w pracowniczym programie emerytalnym?

Ostateczna decyzja co do wysokości składki podstawowej, jaka będzie odprowadzana w ramach programu należy do pracodawcy i jest warunkowana przede wszystkim jego możliwościami finansowymi. Jednakże często decyzja ta jest poprzedzona negocjacjami ze związkami zawodowymi lub reprezentacją pracowników (w tych zakładach pracy, w których nie działają związki zawodowe) i uwzględnia stanowisko pracowników w tej sprawie. Kolegialnie jest także podejmowana decyzja dotycząca sposobu określenia wysokości składki podstawowej, bowiem program może przewidywać opłacanie przez pracodawcę składki określonej kwotowo (np. 100 zł dla każdego uczestnika), procentowo (np. 5% indywidualnego wynagrodzenia każdego z uczestników) lub też składkę procentową z limitem kwotowym (np. 5% wynagrodzenia każdego z uczestników, ale nie więcej niż 200 zł).

Co dzieje się ze składkami wpłacanymi w ramach pracowniczego programu emerytalnego?

Środki wnoszone do programu nie mogą być gromadzone i zarządzane przez pracodawcę. Pracodawca ma obowiązek przekazania ich do wybranej wspólnie z reprezentacją pracowników instytucji finansowej, z którą zawarta została umowa o zarządzanie. Każdemu z pracowników, który przystąpi do pracowniczego programu emerytalnego instytucja ta otwiera rachunek, na którym ewidencjonuje przekazane za daną osobę składki. Środki te należą więc do pracownika, choć do czasu osiągnięcia okresu emerytalnego nie może on nimi dysponować.

Jakie instytucje finansowe są uprawnione do gromadzenia składek z pracowniczych programów emerytalnych?

Instytucjami uprawnionymi do przyjmowania i zarządzania środkami wpłacanymi do pracowniczego programu emerytalnego są:

- ➔ pracownicze fundusze emerytalne – podmioty działające na zasadach zbliżonych do otwartych funduszy emerytalnych, powołane specjalnie do celów zarządzania składkami z PPE (podmioty te nie mogą przyjmować innych środków),
- ➔ otwarte fundusze inwestycyjne bądź specjalistyczne otwarte fundusze inwestycyjne – instytucje finansowe o zróżnicowanym profilu inwestycyjnym: od bezpiecznych, lokujących środki głównie w dłużne papiery wartościowe do agresywnych, charakteryzujących się wyższym poziomem ryzyka, które obok wpłat „z rynku” mogą także gromadzić środki z PPE,
- ➔ zakłady ubezpieczeń na życie, które w ramach pracowniczych programów emerytalnych oferują produkt ubezpieczeniowo-inwestycyjny (grupowe ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym). W ramach tego produktu co najmniej 85% wpłacanej składki musi stanowić część inwestycyjna.

Kiedy można wykorzystać środki zgromadzone w ramach pracowniczego programu emerytalnego?

Wypłata świadczenia z pracowniczego programu emerytalnego, na wniosek uczestnika, może nastąpić już po ukończeniu przez niego 60 lat, lub po uzyskaniu wcześniejszych uprawnień emerytalnych. Po ukończeniu 70. roku życia wypłata taka jest automatyczna, chyba że uczestnik jest nadal zatrudniony u pracodawcy prowadzącego program. W takiej sytuacji wypłata następuje po zakończeniu stosunku pracy.

Kto otrzyma środki w przypadku śmierci uczestnika pracowniczego programu emerytalnego?

W takim przypadku nastąpi wypłata środków zgromadzonych na rachunku uczestnika na rzecz wskazanej przez niego osoby (lub osób) lub na rzecz spadkobierców, jeżeli nie zostaną wyznaczone osoby uposażone.

Co stanie się ze środkami zgromadzonymi w pracowniczym programie emerytalnym, gdy pracownik zmieni pracodawcę?

W przypadku zmiany pracodawcy, uczestnik programu ma możliwość pozostawienia środków w programie do czasu, aż uzyska uprawnienia do ich wypłaty. W tym okresie środki są inwestowane na takich samych zasadach jak składki innych uczestników programu. Uczestnik może też przetransferować oszczędności do programu realizowanego przez nowego pracodawcę (o ile nowy pracodawca oferuje taki program) lub też przenieść środki na indywidualne konto emerytalne, gdzie także będą zarządzane, aż do czasu uzyskania przez tę osobę uprawnień do ich wypłaty.

Czy pracowniczy program emerytalny można zlikwidować?

Program może zostać zlikwidowany jedynie w przypadkach wymienionych przez ustawę o pracowniczych programach emerytalnych, do których należą m.in.: likwidacja oraz upadłość pracodawcy, zawarcie z pracownikami porozumienia w sprawie rozwiązania umowy zakładowej, jednostronne wypowiedzenie umowy zakładowej przez pracodawcę, przy czym w tym przypadku pracodawcę obowiązuje roczny okres wypowiedzenia umowy.

Czy w przypadku problemów finansowych pracodawca musi odprowadzać składki?

Ustawodawca przewidział możliwość czasowego zawieszenia zobowiązań finansowych pracodawcy wynikających z realizacji programu w przypadku, gdy jego sytuacja finansowa ulegnie przejściowemu pogorszeniu. W takiej sytuacji nie jest konieczna likwidacja programu, bowiem pracodawca ma możliwość czasowego ograniczenia bądź zawieszenia odprowadzania składek podstawowych w programie. Okres takiego zawieszenia może wynosić nawet 6 miesięcy w roku, a po uzyskaniu zgody reprezentacji pracowników czas ten można jeszcze znacznie wydłużyć (w okresie 4 lat – do maksymalnie 24 miesięcy).

Jaka jest rola związków zawodowych i reprezentacji pracowników w procesie tworzenia i późniejszej działalności programu?

Związki zawodowe, a w zakładach pracy, w których nie działają związki zawodowe – reprezentacje pracowników mogą przede wszystkim wystąpić do pracodawcy z inicjatywą utworzenia przez niego pracowniczego programu emerytalnego. W przypadku, gdy zapadnie decyzja o powstaniu programu, przedstawiciele pracowników uczestniczą w wyborze instytucji, do której odprowadzane będą składki i ustalaniu warunków programu. W okresie jego funkcjonowania nadal współdecydują o wszelkich zmianach, jakie w programie zachodzą.

Jak przekonać pracodawcę do założenia PPE?

Chcąc przekonać pracodawcę do pomysłu utworzenia przez niego pracowniczego programu emerytalnego powinniśmy zwrócić uwagę na możliwość odliczenia przez niego składek odprowadzanych do PPE od podstawy wymiaru składek na ZUS oraz możliwość zaliczenia wydatków poniesionych na realizację PPE do kosztów uzyskania przychodu. Założenie PPE ma także aspekt wizerunkowy, wyróżnia pracodawcę spośród innych podmiotów, podnosi atrakcyjność zatrudnienia, może być czynnikiem decydującym o podjęciu zatrudnienia akurat w tej firmie przez nowych, wykwalifikowanych pracowników oraz zapewnia stabilizację kadry.

Czy pracownicze programy emerytalne są nadzorowane?

Nad prawidłową działalnością pracowniczych programów emerytalnych zarówno ze strony pracodawców, jak i podmiotów finansowych, do których wpływają składki czuwa Komisja Nadzoru Finansowego (KNF). Wszelkie pytania i zastrzeżenia związane z działalnością PPE można zgłaszać do Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF).

IKE I IKZE W PYTANIACH I ODPOWIEDZIACH

Ze względu na znaczne podobieństwo tych instytucji, zostaną one omówione wspólnie. Wszelkie różnice w działalności IKE i IKZE zostały wyraźnie *wyodrębnione i zaznaczone kursywą*.

Co to jest indywidualne konto emerytalne (IKE)/indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego (IKZE)?

Generalnie IKE oraz IKZE to sposoby powiększenia naszej emerytury, funkcjonujące w ramach III filara. Decyzję o uczestnictwie w tych systemach podejmujemy samodzielnie i do nas należy też wygospodarowanie środków na ten cel.

W sensie formalnym zaś IKE/IKZE, to konto emerytalne (rachunek, rejestr), założone na nasze imię przez instytucję finansową, do której zdecydowaliśmy się odprowadzać składki.

Kto może założyć konto emerytalne?

Konto emerytalne może założyć każdy, kto ukończył 16. rok życia. IKE/IKZE nie ma związku z naszym zatrudnieniem, dlatego otwierając konto, a potem wpłacając na nie środki, nie musimy przedstawiać dokumentu potwierdzającego nasze zatrudnienie, ani też określać pochodzenia naszych oszczędności.

IKE/IKZE może zostać objęta również osoba młodsza, która nie ukończyła 16 lat, pod warunkiem, że w tym roku, w którym dokonała wpłaty, była zatrudniona na podstawie umowy o pracę i z tej pracy uzyskała wynagrodzenie.

Czy można otworzyć kilka kont emerytalnych?

Każdy z nas może posiadać tylko jedno IKE i tylko jedno IKZE. Wynika to z tego, że wartość rocznych wpłat odprowadzanych na tego rodzaju konta jest limitowana. W przypadku posiadania kilku kont, kontrola przestrzegania limitu byłaby trudniejsza.

Czy można mieć jednocześnie IKE i IKZE?

Każdy z nas może posiadać zarówno IKE, jak i IKZE.

Czy można założyć wspólne, „małżeńskie” konto emerytalne?

Nie jest możliwe założenie wspólnego, „małżeńskiego” indywidualnego konta emerytalnego ani indywidualnego konta zabezpieczenia emerytalnego. Na IKE/IKZE środki może gromadzić wyłącznie jeden oszczędzający. Tym samym, małżonkom przysługują dwa odrębne konta, przeznaczone do gromadzenia środków każdego z nich oddzielnie.

Jakie instytucje zajmują się prowadzeniem kont emerytalnych?

Możliwość gromadzenia oszczędności wpłacanych poprzez indywidualne konta emerytalne oraz indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego mają następujące podmioty:

- ➡ fundusze inwestycyjne,
- ➡ dobrowolne fundusze emerytalne,
- ➡ podmioty prowadzące działalność maklerską (domy maklerskie i banki prowadzące działalność maklerską,
- ➡ zakłady ubezpieczeń,
- ➡ banki.

Nie oznacza to jednakże, iż każda z powyższych instytucji działających na rynku, taki produkt ma w swojej ofercie. Dlatego też zawsze warto upewnić się, czy w wybranym przez nas podmiocie, IKE/IKZE będzie można założyć.

Czym kierować się przy wyborze typu instytucji, do której będziemy wpłacać środki w ramach konta emerytalnego?

Każdy z nas ma inne preferencje dotyczące sposobu zarządzania naszymi oszczędnościami. Niektórzy są skłonni zaakceptować wyższy poziom ryzyka, licząc na ponadprzeciętne zyski, inni nie powierzyliby swoich oszczędności nikomu, poza bankiem, jeszcze inni wolą samodzielnie inwestować odkładane kwoty. Te wszystkie preferencje i oczekiwania należy uwzględnić, podejmując decyzję o wyborze konkretnej formy IKE czy IKZE.

Co zrobić, aby stać się posiadaczem konta emerytalnego?

Po podjęciu decyzji co do formy IKE/IKZE (fundusz, bank, zakład ubezpieczeń, podmiot prowadzący działalność maklerską) oraz wyborze konkretnego podmiotu, należy zawrzeć z wybraną przez nas instytucją pisemną umowę o prowadzenie IKE/IKZE. Przed zawarciem umowy będziemy też zobowiązani do złożenia oświadczenia o nieposiadaniu drugiego indywidualnego konta emerytalnego, względnie drugiego indywidualnego konta zabezpieczenia emerytalnego. Na dowód zawarcia umowy, instytucja finansowa wydaje oszczędzającemu potwierdzenie zawarcia umowy o prowadzenie IKE/potwierdzenie zawarcia umowy o prowadzenie IKZE.

Czy wyboru instytucji, do której przekazujemy swoje środki w ramach konta emerytalnego dokonujemy raz, czy też możliwa jest jej zmiana?

Decydując się na odkładanie oszczędności w ramach konta emerytalnego musimy po pierwsze, dokonać wyboru typu instytucji, do której będą one wpływały, a następnie podpisać umowę z konkretnym podmiotem oferującym swoje usługi w ramach wybranej przez nas wcześniej formy. W przypadku, gdy zmienimy swoją pierwotną decyzję, mamy możliwość rozwiązania dotychczasowej umowy, zawarcia umowy z nowym podmiotem oraz przetransferowania zgromadzonych do tej pory środków do kolejnej instytucji. Czynności te możemy podejmować wielokrotnie, ich liczba nie jest limitowana.

Gdzie ustalone są warunki oszczędzania w ramach konta emerytalnego?

Podstawowe informacje o zasadach dokonywania oszczędności na IKE czy IKZE, warunkach finansowych, na jakich zarządzane są środki oraz sposobie dysponowania tymi środkami określa umowa o prowadzenie IKE/umowa o prowadzenie IKZE. Bardziej szczegółowych informacji dostarczają nam też dodatkowe dokumenty, które będą uzależnione od rodzaju instytucji, do której zdecydowaliśmy się wpłacać składki. W przypadku:

- ➡ funduszu inwestycyjnego będzie to statut funduszu inwestycyjnego,
- ➡ dobrowolnego funduszu emerytalnego – statut dobrowolnego funduszu emerytalnego,

- ➡ podmiotu prowadzącego działalność maklerską – regulamin prowadzenia rachunku papierów wartościowych i rachunku pieniężnego,
- ➡ zakładu ubezpieczeń będą to ogólne warunki ubezpieczenia oraz regulaminy ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych,
- ➡ zaś w przypadku banku – umowa rachunku bankowego.

Jakiej wysokości wpłaty można wносить do IKE?

Wpłaty dokonywane na indywidualne konta emerytalne są limitowane. Ich wysokość odpowiada 3-krotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. Kwotę limitu corocznie ogłasza minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W roku 2014 limit ten został ustalony na 11 238 zł, zaś w roku 2015 na 11 877 zł.

Jakiej wysokości wpłaty można wносить do IKZE?

Wysokość wpłat dokonywanych na indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego także jest limitowana. Ich wysokość odpowiada 1,2-krotności przeciętnego prognozowanego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok. Kwotę limitu corocznie ogłasza minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W roku 2014 limit ten został ustalony na 4495,20 zł, zaś w roku 2015 na 4750,80 zł.

Czy dokonywane na konto emerytalne wpłaty muszą być systematyczne, czy jest określona minimalna wpłata?

Poza ograniczeniami dotyczącymi maksymalnej wysokości wpłat nie istnieją żadne inne wymogi np. określające częstotliwość wnoszenia środków czy poziom minimalnej wpłaty. Nie istnieje również obowiązek dokonywania corocznych wpłat, więc w sytuacji, gdy w danym roku kalendarzowym nie mamy możliwości wygospodarowania środków na ten cel, nie ponosimy z tego tytułu żadnych negatywnych konsekwencji. Jednakże w kolejnych latach nie mamy także możliwości zwiększenia przysługującego nam limitu o wysokość niewykorzystanych wcześniej wpłat.

Co dzieje się w przypadku, gdy na konto emerytalne przekazana zostanie kwota przewyższająca roczny limit?

Instytucja finansowa, z którą zawieramy umowę o prowadzenie IKE/IKZE ma obowiązek kontrolowania, czy suma przekazanych przez nas środków nie jest wyższa niż obowiązujący w danym roku limit wpłat. Po przekroczeniu limitu, w zależności od uregulowań, jakie zostały zawarte w umowie o prowadzenie IKE/umowie o prowadzenie IKZE, nadpłacone kwoty są najczęściej zwracane oszczędzającemu bądź też przechowywane w sposób umożliwiający ich uwzględnienie w przyszłorocznym limicie.

Kiedy można skorzystać ze środków zgromadzonych na IKE?

Co do zasady, środki wpłacane na IKE są gromadzone z myślą o powiększeniu przyszłej emerytury i w tym właśnie okresie powinny być spożytkowane. Ze względu jednak na podwyższenie w ostatnim czasie ustawowego wieku emerytalnego docelowo do 67 lat zarówno dla kobiet, jak i dla mężczyzn, przy braku zmian dotyczących warunków wypłaty środków z IKE, powstała możliwość skorzystania z tych środków już w okresie okołomerytalnym. Warunkiem wypłaty jest bowiem osiągnięcie wieku 60 lat, przy równoczesnym spełnieniu wymogu dokonywaniu wpłat na IKE w pięciu dowolnych latach kalendarzowych. O wypłatę może też ubiegać się osoba, która

osiągnęła wiek 60 lat oraz przynajmniej połowę zgromadzonych na IKE środków wniosła na 5 lat przed złożeniem wniosku o wypłatę. Powyższe warunki odnoszą się również do osoby, która ukończyła 55 lat i uzyskała uprawnienia emerytalne.

Kiedy można skorzystać ze środków zgromadzonych na IKZE?

Środki zgromadzone na IKZE mogą być wypłacone po ukończeniu przez oszczędzającego 65. roku życia. Drugim warunkiem koniecznym uprawniającym nas do dokonania wypłaty jest legitymowanie się wpłatami w pięciu dowolnych latach kalendarzowych naszego oszczędzania na IKZE.

Komu przypadają zgromadzone środki w przypadku śmierci osoby posiadającej konto emerytalne?

Uczestnicząc w systemie indywidualnych kont emerytalnych/indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego mamy możliwość zadecydowania, komu mają być przekazane środki tam zgromadzone w przypadku naszej śmierci. Oszczędzający ma w tym zakresie pełną swobodę, może wskazać jedną lub kilka osób, przy czym osoby te mogą pochodzić z rodziny lub spoza niej. Dopiero w przypadku niewskazania w umowie o prowadzenie IKE/umowie o prowadzenie IKZE osób uprawnionych do otrzymania wypłaty, środki zgromadzone na koncie emerytalnym przypadną spadkobiercom oszczędzającego.

W jaki sposób można dokonać wypłaty oszczędności z konta emerytalnego?

Wypłata środków zgromadzonych na indywidualnym koncie emerytalnym/indywidualnym koncie zabezpieczenia emerytalnego następuje po spieniężeniu aktywów, jakie były nabywane za wpłacane przez nas w okresie oszczędzania kwoty (za wyjątkiem sytuacji, w której IKE/IKZE ma formę lokaty terminowej w banku). Wypłata może być dokonana zarówno jako jednorazowa, jak i przybrać formę rat, których częstotliwość może określić sam oszczędzający (raty miesięczne, półroczne, roczne etc.). Dodatkowo w przypadku IKZE, określony został minimalny okres, w jakim raty będą wypłacane. Jest to co najmniej 10 lat, chyba że oszczędzanie trwało krócej niż 10 lat. W takim przypadku raty mogą być wypłacane przez tyle lat, ile lat oszczędzaliśmy.

Dokonanie wypłaty jest równoznaczne z zakończeniem oszczędzania w ramach IKE/IKZE, tzn. nie ma możliwości jednoczesnego kontynuowania gromadzenia i wypłaty środków.

Czy można wypowiedzieć umowę o prowadzenie IKE/umowę o prowadzenie IKZE?

Umowa o prowadzenie IKE/IKZE może zostać wypowiedziana na zasadach w niej określonych. Jeżeli równocześnie nie zawrzemy umowy z nową instytucją prowadzącą IKE bądź IKZE oraz nie spełniamy warunków do wypłaty, takie wypowiedzenie będzie równoznaczne z wycofaniem się z systemu IKE/IKZE. W takiej sytuacji, z uwagi na niedotrzymanie warunków, na jakich zdecydowaliśmy się oszczędzać, ze zwracanych nam środków będą potrącone kwoty ulg i przywilejów finansowych, z jakimi wiąże się oszczędzanie w ramach IKE/IKZE.

Po pierwsze, od zysków kapitałowych wypracowanych w okresie oszczędzania przez instytucję finansową potrącony zostanie podatek. Po drugie, jeżeli na IKE znajdują się również środki przetransferowane z pracowniczego programu emerytalnego, od tych środków odliczona zostanie równowartość 30% sumy wpłaconych składek do PPE i tak obliczone kwoty przekazane zostaną na konto ubezpieczonego prowadzone przez Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, czyli do I filara. W przypadku IKZE zaś, od kwot podlegających zwrotowi będziemy zobowiązani do zapłacenia podatku według obowiązującej skali podatkowej.

Czy istnieje możliwość częściowego wykorzystania środków z indywidualnego konta emerytalnego przed uzyskaniem prawa do ich wypłaty?

Osoba posiadająca IKE ma możliwość wycofania części zgromadzonego kapitału i przeznaczenia go na dowolny cel. Środki te nie są więc zablokowane przez cały okres oszczędzania i istnieje możliwość skorzystania z nich w razie potrzeby. Jednakże, tak jak w przypadku innego rodzaju lokat czy inwestycji dokonywanych poza IKE, przy wycofywaniu środków będziemy musieli zapłacić 19% podatek od zysków kapitałowych, które powstały w okresie oszczędzania. Należy też zaznaczyć, że tego rodzaju częściowy zwrot może dotyczyć jedynie kwot wpłacanych na IKE, nie zaś np. przeniesionych z innych form oszczędzania na cele emerytalne, np. z PPE czy IKZE.

Czy istnieje możliwość dokonania częściowego zwrotu z IKZE?

W przeciwieństwie do IKE, nie mamy możliwości dokonania częściowego zwrotu z IKZE. Jeśli sytuacja życiowa zmusi nas do wycofania środków zgromadzonych na IKZE przed osiągnięciem uprawnień emerytalnych, możemy dokonać tylko zwrotu całości zgromadzonych na koncie środków.

Czy środki zgromadzone na koncie emerytalnym mogą być przeniesione do innej instytucji?

Oszczędzając w systemie indywidualnych kont emerytalnych/indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego nie jesteśmy na stałe związani z jedną instytucją, do której odprowadzamy składki. Chcąc zmienić pierwotny wybór, przy jednoczesnym kontynuowaniu oszczędzania w ramach IKE/IKZE, możemy rozwiązać umowę z dotychczasowym zarządzającym, zawrzeć umowę z nowym podmiotem i przenieść zgromadzone na IKE/IKZE środki między tymi instytucjami.

Możliwa jest też zmiana reżimu, w obrębie którego gromadzimy oszczędności emerytalne. Założmy, że osoba posiadająca indywidualne konto emerytalne przystępuje do pracowniczego programu emerytalnego, realizowanego w zakładzie pracy, w którym jest ona zatrudniona. W tej sytuacji można zdecydować o połączeniu oszczędności gromadzonych w tych systemach i przeniesieniu środków zgromadzonych na IKE do programu. Jedynie gromadzenie oszczędności w IKZE nie daje możliwości ich przeniesienia do IKE bądź do PPE.

Środki zgromadzone na IKE mogą także zostać przeniesione – po śmierci osoby, na rzecz której rachunek ten był prowadzony – na IKE osoby uprawnionej do odbioru tych środków albo na jej rachunek prowadzony w ramach pracowniczego programu emerytalnego. W przypadku IKZE, oszczędności te mogą trafić na IKZE osoby uprawnionej.

Czy oszczędności zgromadzone w IKE/IKZE są bezpieczne?

Nadzór nad prowadzeniem indywidualnych kont emerytalnych oraz indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego przez instytucje finansowe sprawuje Komisja Nadzoru Finansowego. Ponadto bezpieczeństwo środków tam zgromadzonych gwarantują także sektorowe regulacje prawne, właściwe dla każdego z rodzajów instytucji, w których można zgromadzić kapitał emerytalny.

ZESTAWIENIE PODSTAWOWYCH CECH PPE, IKE, IKZE

Indywidualne Konto Emerytalne (IKE)	Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE)	Pracownicze Programy Emerytalne (PPE)
I. Kto może przystąpić?		
osoba fizyczna, która ukończyła 16 lat;	osoba fizyczna, która ukończyła 16 lat;	pracownik, który spełni wymóg odpowiedniego stażu u pracodawcy (wynikający z umowy zakładowej);
II. Formuła oszczędzania		
oszczędzanie indywidualne;	oszczędzanie indywidualne;	zorganizowana, grupowa formuła oszczędzania;
III. Zasady wnoszenia wpłat		
➔ wpłaty finansowane samodzielnie przez oszczędzającego, ➔ limit wpłat: w 2014 r. – 11 238 zł, w 2015 r. – 11 877 zł;	➔ wpłaty finansowane samodzielnie przez oszczędzającego, ➔ limit wpłat: w 2014 r. – 4495,20 zł, w 2015 r. – 4750,80 zł;	➔ składka podstawowa, finansowana przez pracodawcę nie może być wyższa niż 7% wynagrodzenia uczestnika, ➔ limit rocznych wpłat tytułem składki dodatkowej (samodzielnie finansowanej przez uczestnika): w 2014 r. – 16 857 zł, w 2015 r. – 17 815,50 zł;
IV. Instytucje finansowe, do których wpłaca się środki		
➔ umowa z funduszem inwestycyjnym, ➔ umowa z dobrowolnym funduszem emerytalnym, ➔ umowa z zakładem ubezpieczeń na życie, ➔ umowa z podmiotem prowadzącym działalność maklerską, ➔ umowa z bankiem;	➔ umowa z funduszem inwestycyjnym, ➔ umowa z dobrowolnym funduszem emerytalnym, ➔ umowa z zakładem ubezpieczeń na życie, ➔ umowa z podmiotem prowadzącym działalność maklerską, ➔ umowa z bankiem;	➔ umowa z funduszem inwestycyjnym, ➔ umowa grupowego ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, ➔ pracowniczy fundusz emerytalny, ➔ zarządzanie zagraniczne;

V. Warunki wypłaty		
➔ na wniosek oszczędzającego po osiągnięciu przez niego 60 lat lub nabyciu uprawnień emerytalnych i ukończeniu 55. roku życia, pod warunkiem dokonywania wpłat na IKE co najmniej w 5 dowolnych latach kalendarzowych albo dokonywania ponad połowy wartości wpłat nie później niż na 5 lat przed dniem złożenia wniosku o wypłatę, ➔ na wniosek osoby uprawnionej w przypadku śmierci oszczędzającego;	➔ na wniosek oszczędzającego po osiągnięciu przez niego 65 lat oraz pod warunkiem dokonywania wpłat na IKZE co najmniej w 5 latach kalendarzowych, ➔ na wniosek osoby uprawnionej w przypadku śmierci oszczędzającego;	➔ na wniosek uczestnika po osiągnięciu przez niego 60 lat lub nabyciu uprawnień emerytalnych i ukończeniu 55. roku życia, ➔ na wniosek osoby uprawnionej w przypadku śmierci uczestnika, ➔ w przypadku ukończenia przez uczestnika 70 lat, jeśli wcześniej nie wystąpił z wnioskiem o wypłatę środków, chyba że uczestnik nadal jest zatrudniony u pracodawcy prowadzącego program (wtedy wypłata nastąpi po ustaniu zatrudnienia);
VI. Zachęty podatkowe		
➔ w IKE zastosowano mechanizm podatkowy TEE (Tax, Exempt, Exempt), ➔ wpłaty do IKE są opodatkowane (poprzez opodatkowanie przychodu oszczędzającego, którego część przekazywana jest jako składka do IKE), ➔ zwolnione z opodatkowania podatkiem od zysków kapitałowych są zyski osiągane z inwestycji dokonywanych w ramach IKE, ➔ wypłaty z IKE są zwolnione z podatku dochodowego.	➔ w IKZE zastosowano mechanizm podatkowy EET (Exempt, Exempt, Tax), ➔ wpłaty dokonane na IKZE są odliczane od podstawy opodatkowania (ulga podatkowa). Dzięki temu mechanizmowi oszczędzający odzyskuje podatek od wpłaconej składki, ➔ wypłaty z IKZE są opodatkowane zryczałtowanym podatkiem dochodowym w wysokości 10%.	➔ w PPE zastosowano mechanizm podatkowy TEE (Tax, Exempt, Exempt), ➔ od składki podstawowej finansowanej przez pracodawcę uczestnik jest obowiązany zapłacić podatek dochodowy, ➔ dochód z inwestycji dokonywanych w ramach PPE jest zwolniony z opodatkowania podatkiem od zysków kapitałowych, ➔ wypłaty z PPE są zwolnione z podatku dochodowego.

Co WYBRAĆ?

Znamy już podstawowe cechy każdej z form oszczędzania dostępnej w ramach III filara systemu emerytalnego. Zdecydowaliśmy, że chcemy rozpocząć oszczędzanie na emeryturę, ale nadal nie jesteśmy pewni, co będzie dla nas najbardziej korzystne? Co najlepiej spełni nasze oczekiwania i zaprocentuje najwyższymi zyskami, a może zagwarantuje nam spokój i bezpieczeństwo środków, bez zbędnej huśtawki nastrojów właściwej dla inwestowania na rynku kapitałowym? Na te pytania postaramy się znaleźć odpowiedź w tej części *Poradnika*.

Każdy, kto nawet pobieżnie prześledził dotychczasowe rozważania w *Poradniku* nie będzie miał problemu z odpowiedzią na pytanie, która z przedstawionych instytucji jest najkorzystniejszą formą oszczędzania na emeryturę? Oczywiście jest to pracowniczy program emerytalny. Dlaczego najkorzystniejszą? Dlatego, że to nie z naszych środków finansowana jest składka do programu, lecz ze środków naszego pracodawcy. Jest to więc swoisty bonus, który otrzymujemy jako pracownicy. Problemem jest jednak to, że nie każdy z nas ma możliwość uczestniczenia w pracowniczym programie emerytalnym. Przyczyny tego są różnorodne. Pierwsza i najbardziej oczywista jest taka, że nie każdego z pracodawców stać na sfinansowanie pracownikom PPE. Inicjatywa tego rodzaju nie zawsze spotyka się także z akceptacją pracowników, bowiem pracodawca może zaproponować utworzenie programu np. w miejsce podwyżki bieżących wynagrodzeń. Z uczestnictwa w programie wyłączone jest również liczna grupa osób nie będących pracownikami w takim sensie, jak rozumie to ustawa o pracowniczych programach emerytalnych, tj. osoby wykonujące działalność gospodarczą osobiście („samozatrudnionych”), a także osoby wykonujące pracę na podstawie tzw. „umów śmieciowych”, czyli umów cywilnoprawnych, które nie są umowami o pracę. Jeżeli dodamy do tego pracowników administracji, którzy co do zasady także nie mają praktycznej możliwości uczestnictwa w PPE oraz osoby zatrudnione w sektorze produkcji rolnej i ubezpieczone w KRUS okaże się, że system PPE znajduje się poza zasięgiem bardzo dużej części społeczeństwa. Dlatego też, pomimo iż pracownicze programy emerytalne są produktem emerytalnym pierwszego wyboru, dla większości z nas pytanie o przyszłą dodatkową emeryturę będzie sprowadzało się do rozstrzygnięcia: wybrać IKE czy IKZE. Tym dylematem zajmiemy się teraz.

Już wcześniejsze rozdziały *Poradnika* jednoznacznie ukazują, że IKE i IKZE są produktami działającymi na bardzo zbliżonych do siebie zasadach. Co więcej, dla zwykłego Polaka są praktycznie nierozróżnialne. Kto z losowo zapytanych potrafiłby wskazać różnice między tymi systemami? A może, ważne jest żeby w ogóle oszczędzać, a wybór konkretnego produktu nie ma istotnego znaczenia?

Wydaje się jednak, że pomimo licznych podobieństw, systemom tym starano się nadać nieco odmienny charakter, tak aby możliwe było zaspokojenie choć w części różnych oczekiwań i możliwości osób zainteresowanych oszczędzaniem. Wskażmy zatem te najistotniejsze różnice, które mogą mieć wpływ na decyzję o wyborze formuły oszczędzania.

LIMIT WPLAT

Choć zabrzmiało to niewiarygodnie, IKE uchodzi za produkt dedykowany osobom zamożnym. Przy obowiązującym w 2013 r. limicie rocznych wpłat wynoszącym nieco ponad 11 tys. zł, co w perspektywie emerytalnej nie wydaje się kwotą nadmierną, średnia wpłata na IKE w 2013 roku wyniosła 3130 zł². Powyższe świadczy o braku możliwości wygospodarowania przez większość osób gromadzących środki w tym systemie kwot choćby zbliżonych do obowiązującego limitu. Jedynie w IKE prowadzonych w formule rachunków inwestycyjnych, na które decyduje się wąski, ale doskonale wyedukowany finansowo krąg oszczędzających, średnia wpłata w 2013 roku oscylowała wokół 9 tys. zł, a więc kwot zbliżonych do maksymalnego poziomu wpłat.

Jeżeli więc nie jestem krezusem finansowym, myśli większość z nas, nie warto zwracać sobie głowy jakimkolwiek oszczędzaniem, gdyż nie przyniesie to żadnego efektu. Tymczasem systematyczne oszczędzanie nawet niewielkich kwot, jeżeli tylko rozpoczęte jest odpowiednio wcześnie, w perspektywie długoterminowej może dać nam całkiem zadowalające efekty. Środki, które odprowadzamy są bowiem inwestowane przez długie lata, co minimalizuje efekty przejściowych wahań wartości aktywów, charakterystyczne dla rynku kapitałowego w krótkiej perspektywie. W przypadku lokat bankowych, w długim okresie działa zaś „magia procentu składanego”, gdy zainwestowane raz kwoty są odnawiane w kolejnych okresach łącznie z należnymi od nich odsetkami, co przyspiesza przyrost wartości gromadzonego przez nas kapitału.

Pomimo tych wszystkich racji, IKE z miesięczną wpłatą na poziomie prawie 1 tys. zł, mogły być postrzegane jako produkt „nie dla mnie”. Pomysłem na zachęcenie szerszego kręgu obywateli do dodatkowego oszczędzania na emeryturę miały więc stać się IKZE. Obecnie, po dokonaniu pierwszych korekt w tym systemie, roczna maksymalna wpłata na konto prowadzone w tej formule wynosi prawie 4,5 tys. zł. Przy założeniu miesięcznej częstotliwości wpłat, aby wykorzystać przysługujący limit, musielibyśmy odkładać prawie 400 zł co miesiąc. To nadal dla wielu dużo, ale z pewnością niejeden z nas byłby w stanie przeznaczyć tego rzędu kwoty na poczet przyszłej emerytury.

SYSTEM PODATKOWY

Skoro zapewnienie swoim obywatelom zabezpieczenia emerytalnego jest konstytucyjnie zagwarantowaną funkcją państwa, powstaje pytanie, jakiego rodzaju zachęty otrzymujemy od państwa, aby je w wypełnianiu tej roli wspomóc?

Wybór między IKE i IKZE będzie po części zależał także od tego, jaka formuła opodatkowania oszczędności bardziej nam odpowiada. Każda z tych form oszczędzania otrzymała od państwa bonus w postaci zwolnienia podatkowego, z tym że zostały one różnie skonstruowane. Najprościej rzecz ujmując, emerytura wypłacana z IKE nie będzie opodatkowana, jednakże wpłacane środki są obciążone podatkiem dochodowym (zwolnienie podatkowe otrzymywane jest „przy wyjściu” z systemu). Odmienne rozwiązanie przyjęto dla IKZE: dzięki uldze podatkowej wpłaty dokonywa-

² Na podstawie raportu Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego „IKE i IKZE w 2013 roku”, KNF, 2014 r.

ne na IKZE są zwolnione z podatku dochodowego, jednakże od uzyskanego w przyszłości świadczenia, będzie naliczony ryczałtowy podatek dochodowy (zwolnienie podatkowe otrzymywane jest „na wejściu”).

Aby jeszcze lepiej zrozumieć te mechanizmy posłużmy się uproszczonymi przykładami.

PRZYKŁAD 1:

Pan Janek postępuje zgodnie z zasadą „lepszy wróbel w garści ...”. Zawsze chętnie korzysta z ulg podatkowych, więc i teraz zamierza przekazywać wolne środki – w miarę możliwości – na IKZE, a w zamian uzyskać zwrot naliczonego od nich podatku. Koniecznością zapłaty podatku na emeryturze na razie się nie martwi.

Żałujmy, że pan Janek, przez cały okres oszczędzania, wpłacił na IKZE 40 000 zł oraz, że stopa zwrotu z inwestycji (za cały okres) wyniosła 20%. Zgromadzone oszczędności emerytalne pana Janka wyniosą 48 000 zł. Przy wypłacie od tych środków trzeba będzie zapłacić zryczałtowany podatek dochodowy w wysokości 10%, czyli 4800 zł. Kapitał emerytalny pana Janka wyniesie zatem, po opłaceniu podatku, 43 200 zł.

Korzyści pana Janka to jednak nie tylko dodatkowa emerytura. Z tytułu ulgi podatkowej zyskał on bowiem łącznie w okresie oszczędzania co najmniej 7200 zł (zwrot podatku w wysokości 18% od zainwestowanej kwoty 40 000 zł), a nawet 12 800 zł, przy założeniu, że uzyskiwał dochody w wyższym progu podatkowym (32% sumy wpłat).

PRZYKŁAD 2:

Pani Halina uważa natomiast, że zaoszczędzi, opłacając podatek już teraz. Po pierwsze dlatego, że tylko w ten sposób nie zapłaci podatku od zysków, jakie przynosi inwestowanie wpłaconych środków. Ponadto wie, iż jej emerytura będzie niższa niż obecne wynagrodzenie, więc nie chce jej dodatkowo obciążać. Wybiera więc oszczędzanie na IKE, bo to gwarantuje jej emeryturę bez podatku. Na IKE przekazuje oszczędności poczynione z pensji, a więc już opodatkowane, dlatego nie odbiera opodatkowania wpłat jako nadmiernego obciążenia.

Pani Halina wpłaciła do systemu IKE także 40 000 zł. Podobnie jak pan Janek, z inwestycji uzyskuje dodatkowo 20% wartości wpłaconych środków. Przy założeniu, iż nie bierzemy pod uwagę różnic, jakie mogą pojawić się w wysokości opłat pobieranych przez instytucje finansowe z tytułu obsługi poszczególnych produktów emerytalnych, możemy stwierdzić, iż oszczędności emerytalne pani Haliny wyniosą 48 000 zł, podczas gdy – przypomnijmy – pana Janka 43 200 zł (o 4800 zł mniej). Nie zapominajmy jednak, że pan Janek wcześniej dodatkowo zyskał co najmniej 7200 zł z ulgi podatkowej.

Powyższe przykłady w dużym uproszczeniu przedstawiają podstawowe różnice pomiędzy korzyściami uzyskiwanymi z oszczędzania za pośrednictwem IKE oraz IKZE. Niewątpliwie, wpłacając na identycznych warunkach te same kwoty do IKE oraz IKZE, za sprawą modeli opodatkowania, większe świadczenie emerytalne netto uzyskamy z IKE. Jednocześnie, jeżeli weźmiemy pod uwagę sumę korzyści finansowych, jakie uzyskamy w obu systemach, za sprawą różnicy w stawce podatkowej przy wejściu do systemu (zwrot 18% lub 32% zainwestowanych środków w formie ulgi podatkowej) i wypłacie środków (10% ryczałt od wypłaty), niewątpliwie więcej zyskamy oszczędzając poprzez IKZE.

Tak więc każdy z nas powinien odpowiedzieć sobie na pytanie, co z jego punktu widzenia jest ważniejsze: większe środki finansowe na emeryturze, czy też zapewnienie sobie może nieco niższej dodatkowej emerytury, ale bez nadmiernego ograniczania bieżących potrzeb.

Podsumowując warto jeszcze raz podkreślić, że IKE i IKZE to produkty oparte na innym sposobie opodatkowania oszczędności, w którym korzyści podatkowe są odmiennie rozłożone w czasie. W IKZE korzyść podatkowa występuje w fazie akumulacji kapitału, podczas gdy w IKE – w fazie wypłaty. W przypadku IKE mamy zatem również do czynienia ze zwolnieniem podatkowym, z tym, że odczuwalnym w okresie pobierania emerytury.

WIEK UPRAWNIAJĄCY DO WYPŁATY

Ostatnim istotnym aspektem, jaki warto wziąć pod uwagę rozważając przystąpienie do IKE bądź IKZE jest wiek uprawniający do otrzymania środków zgromadzonych na tych kontach. W przypadku IKE, prawo do środków uzyskujemy już w wieku 60 lat, a nawet ukończenia 55. roku życia, o ile nabyliśmy wcześniejsze uprawnienia emerytalne, pod warunkiem, że dokonywaliśmy wpłat w pięciu dowolnych latach albo że większość naszych środków została wpłacona 5 lat przed złożeniem przez nas wniosku o wypłatę.

Z kolei dostęp do środków zgromadzonych na IKZE uzyskamy po osiągnięciu 65 lat, przy czym również wpłaty musiały być przez nas dokonywane w pięciu dowolnych latach kalendarzowych. Zatem jeżeli przewidujemy, że oszczędności emerytalne będziemy chcieli wykorzystać nieco wcześniej niż po formalnym przejściu na emeryturę, powinniśmy wybrać IKE, natomiast IKZE wtedy, gdy kwoty tam odłożone mają zasilać nasz budżet po zakończeniu aktywności zawodowej.

Rzecz jasna nie istnieje obowiązek dokonania wypłaty bezpośrednio po osiągnięciu wymaganego dla oszczędzającego na IKE czy IKZE wieku. Jest to jedynie przysługujące nam prawo, którego zrealizowanie wymaga złożenia wniosku o wypłatę. Możliwe, a nawet pożądane jest skorzystanie z tego uprawnienia dopiero w okresie, kiedy rzeczywiście będziemy chcieli powiększyć nasze świadczenie emerytalne.

WYBORÓW CIĄG DALSZY

Za nami wybór reżimu, w jakim zdecydowaliśmy się oszczędzać na emeryturę. Niestety, na tym nie koniec. Trzeba jeszcze dopasować do swoich potrzeb, oczekiwań i preferencji formę, w jakiej konto będzie realizowane, a mówiąc prościej – wybrać typ instytucji finansowej, produkt, w którym nasze wpłaty będą pomnażane.

Zarówno w IKE, jak w IKZE mamy możliwość zawarcia umowy z tymi samymi podmiotami. Są to:

- ➔ dobrowolne fundusze emerytalne,
- ➔ fundusze inwestycyjne,
- ➔ zakłady ubezpieczeń na życie,
- ➔ banki,
- ➔ podmioty prowadzące działalność maklerską.

Dla ułatwienia wyboru, poniżej przedstawiona będzie krótka charakterystyka produktu oferowanego przez każdy z tych podmiotów.

DOBROWOLNY FUNDUSZ EMERYTALNY

Każdy, kto choć trochę zna zasady działania otwartych funduszy emerytalnych, nie będzie miał problemów ze zrozumieniem reguł funkcjonowania dobrowolnych funduszy emerytalnych. Obie te instytucje, a dodatkowo jeszcze pracownicze fundusze emerytalne obecne w pracowniczych programach emerytalnych, mają wiele cech wspólnych i są regulowane przez przepisy jednej ustawy³.

Jedną z cech wyróżniających je spośród wszystkich podmiotów obecnych na rynku finansowym jest to, że każda z tych instytucji została powołana tylko i wyłącznie do obsługi składek wnoszonych do systemu emerytalnego, przy czym otwarte fundusze emerytalne gromadzą i zarządzają składkami wpłacanymi w ramach II filara, zaś dobrowolne i pracownicze fundusze emerytalne – składkami z III filara (dobrowolne fundusze emerytalne z IKE i IKZE, pracownicze fundusze emerytalne z PPE). Innymi słowy, fundusze te nie mogą przyjmować innego rodzaju wpłat niż oszczędności emerytalne.

Co dzieje się z naszymi wpłatami wnoszonymi na konta emerytalne do dobrowolnych funduszy emerytalnych? Po zawarciu z dobrowolnym funduszem emerytalnym umowy o prowadzenie IKE czy IKZE, otwierany jest dla nas indywidualny rachunek (rejestr), na którym ewidencjonowane są nasze środki. Fundusz nie tylko zapisuje tam kwoty naszych wpłat, ale także liczbę specjalnych

³ Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 roku o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 989 z późn. zm.).

jednostek, tzw. jednostek rozrachunkowych, na które przelicza nasze składki. W całym okresie oszczędzania na kontach zapisywana więc będzie informacja o liczbie jednostek, jakie posiadamy w funduszu, nie zaś kwota kapitału, jaki zgromadziliśmy. Każdego dnia roboczego fundusze dokonują wyceny swoich aktywów i na tej podstawie określają wartość jednostki rozrachunkowej. Dlatego chcąc poznać stan oszczędności, musimy przemnożyć liczbę zapisanych na naszym koncie jednostek przez cenę jednostki w danym dniu. Ze względu na to, iż wartość jednostki rozrachunkowej zmienia się codziennie, wartość naszych środków także będzie inna każdego dnia. Należy jednak pamiętać, że dopóki nie dokonujemy wypłaty, wartość ta ma jedynie charakter informacyjny. Dopiero w momencie wypłaty poznamy ostateczną wartość naszego kapitału, a zostanie ona obliczona w oparciu o wartość jednostki z dnia wypłaty.

Aby lepiej zobrazować ten mechanizm posłużmy się przykładem.

PRZYKŁAD 3:

Pani Krystyna zdecydowała, że będzie oszczędzać na emeryturę. Podpisała umowę o prowadzenie IKE/IKZE z dobrowolnym funduszem emerytalnym. Postanowiła co miesiąc wpłacać po 100 zł.

W styczniu, w dniu, w którym pani Krystyna wpłacała środki, wartość jednostki rozrachunkowej funduszu wynosiła 10 zł, dlatego fundusz przeliczył jej wpłatę na 10 jednostek, które zapisał na rejestrze pani Krystyny. Ponieważ w lutym na rynku kapitałowym trwała hossa, wartość jednostki rozrachunkowej podskoczyła do 10,5 zł, dlatego w tym miesiącu do konta pani Krystyny dopisano 9,52 jednostek ($100 \text{ zł}/10,5 \text{ zł}$), a więc razem miała już zgromadzonych 19,52 jednostek. W kolejnych miesiącach wartość jednostki w dniach przeliczenia wpłat pani Krystyny szybowwała raz w górę, raz w dół i wynosiła: 10,4, 10, 9,9, 9,8, 9,6, 9,7, 9,9, 10,3, 10,2 i 10,3. Na koniec grudnia zgromadziła ona łącznie 119,5 jednostek rozrachunkowych.

Pani Krystyna postanowiła zrobić podsumowanie pierwszego roku oszczędzania: zgromadzoną liczbę jednostek pomnożyła przez wartość jednostki z końca grudnia (było to 10,4 zł) i otrzymała kapitał emerytalny w kwocie 1242,8 zł, przy nominalnej sumie wpłat w ciągu roku wynoszącej 1200 zł. Teoretyczny zysk z zainwestowanego kapitału wyniósł więc prawie 43 zł. Jednakże po sprawdzeniu wartości jednostki w następnym dniu (wartość jednostki wynosiła w tym dniu 10,3 zł), okazało się, że zysk stopniał do 30,8 zł, ale za tydzień znów podskoczył do 54,7 zł (przy wartości jednostki 10,5 zł). Ciągłe wahania wartości kapitału nie wprawiły pani Krystyny w dobry nastrój, postanowiła więc dokonywać podsumowań tylko raz do roku – przecież do emerytury jeszcze tyle lat, że obecna wartość środków nie ma większego znaczenia.

Przedstawiony tu mechanizm ustalania wartości kapitału emerytalnego będzie podobny także w innych produktach, które możemy zakupić w ramach IKE czy IKZE, takich jak fundusze inwestycyjne czy ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe. Warto więc przy ich zakupie pamiętać,

że wartość środków zgromadzonych w tych funduszach, za sprawą fluktuacji wartości aktywów, jakie za nasze środki fundusz nabył, zmienia się nieustannie, ale dla nas decydujące znaczenie będzie miała dopiero cena jednostki z okresu, w którym będziemy realizować wypłatę.

Co jeszcze istotnego warto wiedzieć o dobrowolnych funduszach emerytalnych?

Dobrowolny fundusz emerytalny tworzy i zarządza nim powszechne towarzystwo emerytalne, będące spółką akcyjną, czyli ta sama instytucja, która zarządza otwartymi funduszami emerytalnymi. Konstrukcja prawna funduszu zakładająca m.in. fizyczne oddzielenie aktywów nabywanych za środki klientów od majątku towarzystwa sprawia, że środki zgromadzone w funduszu są bezpieczne. Bezpieczeństwo to oznacza np. że spółka zarządzająca funduszem nie może w przypadku swojej upadłości zaspokoić swoich wierzycieli z majątku członków funduszu, lecz niestety nie jest równoznaczne z brakiem możliwości utraty wartości środków zgromadzonych w funduszu wynikającym z nietrafionych decyzji inwestycyjnych. Innymi słowy, bezpieczeństwa środków nie można mylić z gwarancjami dotyczącymi ich wartości. Jak bowiem w każdym produkcie opartym na inwestycjach na rynkach kapitałowych, tak i w przypadku dobrowolnych funduszy emerytalnych, musimy być przygotowani na teoretyczną choćby możliwość utraty wartości środków. Produkty te nie dają 100% gwarancji tego, że odzyskamy choćby sumę wniesionych przez nas wpłat. Rekompensatą tego ryzyka, nazywanego ryzykiem inwestycyjnym, jest wyższe prawdopodobieństwo osiągnięcia ponadprzeciętnych zysków niż w produktach bezpieczniejszych (np. lokata bankowa).

Dobrowolne fundusze emerytalne są jednakże produktem, w którym ryzyko to jest w istotnym stopniu ograniczone. Ze względu na to, iż dobrowolne fundusze emerytalne gromadzą środki o przeznaczeniu emerytalnym, a zatem każda przystępująca do funduszu osoba ma w perspektywie wiele lat oszczędzania zanim będzie chciała skorzystać ze zgromadzonego kapitału, celem realizowanym przez te fundusze jest długoterminowy wzrost wartości lokat. Instytucje te nie muszą zatem bardzo aktywnie inwestować, aby zapewnić inwestorom zyski także w krótkim okresie. W efekcie mogą lokować środki w aktywa charakteryzujące się mniejszą zmiennością wartości, bardziej bezpieczne, przynoszące zyski w dłuższej perspektywie.

Dobrowolne fundusze emerytalne można polecić osobom, które dopiero chciałyby rozpocząć swoją przygodę z inwestycjami na rynku kapitałowym. Wybierając dobrowolny fundusz emerytalny decydujemy się bowiem na pewien z góry określony model inwestowania, charakteryzujący się stosunkowo niskim poziomem ryzyka. Nie ma tu miejsca na samodzielne decyzje inwestycyjne w trakcie oszczędzania, zmiany funduszy w trakcie bessy czy hossy itp. Dla osób nie posiadających dużego doświadczenia w tym względzie będzie to z pewnością atut tej formy prowadzenia IKE i IKZE.

Każdy z dobrowolnych funduszy emerytalnych posiada ogólnie dostępny statut, w którym można znaleźć więcej informacji o sposobie działania funduszu, realizowanej polityce inwestycyjnej czy kosztach, jakie ponosi członek funduszu.

FUNDUSZ INWESTYCYJNY

Fundusze inwestycyjne, poza wieloma cechami łączącymi je z dobrowolnymi funduszami emerytalnymi, jak choćby konstrukcją prawną (tutaj podmiotem zarządzającym jest towarzystwo funduszy inwestycyjnych), czy przeliczaniem środków uczestnika na jednostki (tu: jednostki uczestnictwa) posiadają także szereg odrębności, na które warto zwrócić uwagę.

Przed wszystkim warto wiedzieć, że pod pojęciem „fundusz inwestycyjny” kryją się różnego rodzaju produkty, przy czym nie wszystkie mogą być przedmiotem naszych inwestycji w ramach indywidualnych kont emerytalnych czy indywidualnych kont zabezpieczenia emerytalnego. W IKE i IKZE istnieje możliwość zawarcia umowy jedynie z funduszem inwestycyjnym otwartym albo specjalistycznym funduszem inwestycyjnym otwartym. Dlatego oszczędzając w ramach IKE czy IKZE nie możemy nabyć np. certyfikatu emitowanego przez fundusz inwestycyjny zamknięty.

Oferta funduszy inwestycyjnych otwartych jest bardzo różnorodna. W przeciwieństwie do dobrowolnych funduszy emerytalnych, których funkcjonuje 9 (wg stanu na 30.09.2014 r.), liczba dostępnych na rynku otwartych funduszy inwestycyjnych liczona jest w setkach (wg danych Izby Zarządzających Funduszami i Aktywami na koniec 2013 roku w Polsce działały 442 fundusze i subfundusze otwarte i specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte⁴). Każde z działających na rynku towarzystw funduszy inwestycyjnych posiada w swojej ofercie całą gamę funduszy, które różnią się między sobą przede wszystkim założoną polityką inwestycyjną, a więc doбором aktywów do swojego portfela. W ten sposób możemy zainwestować w fundusz lokujący zdecydowaną większość środków w akcje, a więc aktywa obciążone wyższym ryzykiem, ale także potencjalnie wysokimi zyskami, w fundusz bezpieczny, który lokuje oszczędności swoich klientów głównie w obligacje czy bony skarbowe, w fundusz zrównoważony, którego portfel mniej więcej w równych proporcjach składa się z akcji i bezpiecznych papierów dłużnych, w fundusz stabilnego wzrostu, mający zapewnić w długim czasie zarówno umiarkowane zyski, jak i akceptowalny poziom ryzyka, etc.

Dodatkowo, na bazie funduszy oferowanych przez jedno towarzystwo, możliwe jest skonstruowanie koszyka, w którym umieścimy jednostki kilku funduszy w wybranych przez nas proporcjach. Możemy również zaprogramować całą strategię inwestowania, dostosowując profil inwestycyjny funduszu do takich czynników jak np. nasz wiek (wraz z upływem lat zwiększać udział funduszy o mniejszym ryzyku inwestycyjnym i mniejszej zmienności wartości). Pierwotne decyzje możemy również zmieniać, przenosząc środki między funduszami funkcjonującymi w ramach tego samego towarzystwa, a więc dokonując konwersji środków.

Z pewnością każdy inwestor znajdzie w ofercie funduszy inwestycyjnych produkt odpowiadający jego wymaganiom i oczekiwaniom. Warunkiem jest jednak choć minimalna wiedza o zasadach działania funduszy inwestycyjnych, ich rodzajach, ryzyku, jakie wiąże się z tego rodzaju inwestycjami. W przeciwnym wypadku, nasz wybór może okazać się nietrafny i nieadekwatny do naszych oczekiwań.

⁴ Rynek funduszy inwestycyjnych w Polsce w 2013 roku, IZFiA, 2014.

Gdzie szukać dalszych informacji? Otwarte fundusze inwestycyjne oraz specjalistyczne fundusze inwestycyjne otwarte publikują obszerne prospekty informacyjne, ale też inne, syntetyczne informacje jak **Kluczowe informacje dla inwestorów**, które to dokumenty nie tylko pozwolą nam uzyskać bardziej szczegółową wiedzę o wybranym funduszu, ale też ułatwią nam wybór właściwego podmiotu. W dokumentach tych można znaleźć m.in. informacje o profilu potencjalnego inwestora danego funduszu, ryzyku, jakie łączy się z realizowaną przez fundusz polityką lokacyjną, w graficzny sposób zobrazowana jest modelowa alokacja portfela, podana jest informacja o historycznych wynikach funduszu oraz kosztach i opłatach, jakie wiążą się z uczestnictwem w danym funduszu. Wszystkie te informacje przedstawione są w krótkiej formie, zrozumiałym językiem i w przejrzysty sposób, dlatego też ich lektura powinna być obowiązkowa dla każdego, kto planuje zawarcie umowy o IKE lub IKZE z funduszem inwestycyjnym.

RACHUNEK INWESTYCYJNY

O ile dobrowolne fundusze emerytalne mogą być wybierane przez osoby nie mające znaczącego doświadczenia i wiedzy o rynku kapitałowym, fundusze inwestycyjne wymagają choć nieznacznego rozeznania ze względu na konieczność dokonania wyboru odpowiedniego funduszu, o tyle wybór umowy z podmiotem prowadzącym działalność maklerską jako formy IKE czy IKZE wymaga dużej wiedzy i doświadczenia w samodzielnym inwestowaniu środków.

Decydując się na IKE czy IKZE w tej właśnie formie zawieramy umowę z domem maklerskim lub bankiem prowadzącym działalność maklerską, które to podmioty otwierają na nasze imię rachunek inwestycyjny. Oszczędzanie na emeryturę w tym przypadku polega na samodzielnym, bez pośrednictwa innych instytucji, lokowaniu oszczędności w wybrane instrumenty finansowe. Przedmiotem naszych inwestycji mogą być zdematerializowane papiery wartościowe (np. akcje i obligacje), z wyłączeniem instrumentów pochodnych (np. kontraktów terminowych i opcji). Konto emerytalne realizowane w tej formie daje nam pełną swobodę i całkowitą niezależność w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Jedynym istotnym ograniczeniem jest konieczność przestrzegania obowiązujących w danym roku dla IKE i IKZE limitów wpłat.

Konta emerytalne prowadzi 6 domów maklerskich⁵. Liczba osób, które decydują się na tę formę realizowania swojego planu emerytalnego z roku na rok rośnie. Co więcej, przeciętna wysokość rocznej wpłaty na IKE w domu maklerskim jest zdecydowanie wyższa niż w pozostałych formach, co świadczyć może o wysokiej efektywności inwestycji i zadowoleniu oszczędzających z takiej formuły oszczędzania.

⁵ Dane KNF wg stanu na 30.06.2014, źródło: serwis internetowy UKNF.

UBEZPIECZENIE NA ŻYCIE Z UBEZPIECZENIOWYM FUNDUSZEM KAPITAŁOWYM

Omówiliśmy jak dotąd kapitałowe formy oszczędzania w ramach IKE i IKZE, a więc takie produkty, w których nasze oszczędności sami, bądź za pośrednictwem wyspecjalizowanych instytucji (funduszy), inwestujemy w instrumenty finansowe dostępne na rynku kapitałowym. Kolejny produkt dostępny w ramach IKE i IKZE, którym zajmiemy się teraz, do aspektu pomnażania oszczędności, dodaje ubezpieczenie na życie osoby dokonującej oszczędności.

Umowa ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, bo o niej mowa, oferowana jest przez zakłady ubezpieczeń na życie. Jest to produkt o charakterze mieszanym, bowiem z założenia składa się z dwóch elementów: część środków wpływa do ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych, gdzie jest inwestowana na zasadach zbliżonych do obowiązujących w funduszach inwestycyjnych i emerytalnych, zaś pozostała część jest swego rodzaju opłatą za udzielaną nam przez zakład ubezpieczeń ochronę ubezpieczeniową. W przypadku tej formy kont emerytalnych, do typowo oszczędnościowego charakteru właściwego dla przedstawionych wcześniej produktów, dołączony został element ubezpieczenia, zapewniającego ochronę finansową rodziny, w przypadku śmierci osoby oszczędzającej na IKE czy IKZE.

Umowa o prowadzenie IKE bądź IKZE musi szczegółowo określać zasady, na jakich ubezpieczenie to będzie realizowane. Trzeba bowiem pamiętać, że za wpłatę na IKE czy IKZE uważane są jedynie środki przekazane do ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych (część inwestycyjna składki), zaś składka ubezpieczeniowa jest pokrywana – zgodnie z poczynionymi w umowie ustaleniami – z dodatkowych wpłat osoby posiadającej IKE czy IKZE. W umowie są też określone zdarzenia, po zaistnieniu których będzie wypłacane świadczenie ubezpieczeniowe.

Korzystnym dla oszczędzających rozwiązaniem przyjętym dla umów ubezpieczenia na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym funkcjonujących w ramach IKE i IKZE jest pewne ograniczenie swobody zakładów ubezpieczeń w ustalaniu rodzajów kosztów pobieranych z tytułu oferowanego ubezpieczenia. Z potencjalnych środków emerytalnych, a więc z aktywów ubezpieczeniowego funduszu kapitałowego można pobierać wyłącznie koszty transakcyjne i opłatę stanowiącą wynagrodzenie zakładu ubezpieczeń za zarządzanie ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym. Ze środków tych nie może być pokryty koszt udzielanej przez zakład ubezpieczeń ochrony ubezpieczeniowej.

Inwestowanie środków przekazywanych do ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych odbywa się w sposób zbliżony do opisywanej powyżej formy funduszu inwestycyjnego czy dobrowolnego funduszu emerytalnego. Zazwyczaj ubezpieczyciel daje nam możliwość wyboru funduszu z całej gamy produktów charakteryzujących się różną zyskownością i poziomem ryzyka. Istotną dla osoby oszczędzającej cechą odróżniającą je od funduszy inwestycyjnych i emerytalnych jest to, że ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe nie są odrębnymi od zakładów ubezpieczeń podmiotami, a jedynie wydzielonymi (organizacyjnie, rachunkowo) częściami tych zakładów. W przypadku upadłości zakładu ubezpieczeń, kapitał zgromadzony w tych funduszach nie miałby zatem takich gwarancji, jak w funduszach inwestycyjnych i emerytalnych.

Decydując się na tę formę oszczędzania warto uważnie zapoznać się z ogólnymi warunkami ubezpieczenia oraz regulaminami ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych, które zakład ubezpieczeń jest nam zobowiązany udostępnić. Ze względu na dwuelementową konstrukcję tego produktu, może wydać się on mniej przejrzysty i nieco skomplikowany, zaś dokumenty te pozwolą lepiej zrozumieć zasady jego działania. Warto również szczegółowo zapoznać się ze wszystkimi kosztami, jakie będziemy musieli ponosić otwierając IKE czy IKZE w zakładzie ubezpieczeń, co zresztą dotyczy także pozostałych produktów emerytalnych.

RACHUNEK OSZCZĘDNOŚCIOWY

Zawierana z bankiem umowa o prowadzenie rachunku oszczędnościowego jest całkowicie odmienną od pozostałych i chyba najbardziej przejrzystą spośród form prowadzenia IKE czy IKZE. To nic innego jak długoterminowa lokata, będąca najbardziej popularnym sposobem gromadzenia oszczędności dla większości Polaków.

Produkt ten cechuje przede wszystkim bezpieczeństwo, dlatego polecany jest osobom nie akceptującym nadmiernego ryzyka inwestycyjnego. Kapitał wpłacany na konta emerytalne prowadzone przez banki nie jest inwestowany, ale co najwyżej, w formie kredytów i pożyczek, pożyczany przez bank innym klientom. W zamian za udostępnienie bankowi swoich oszczędności, posiadacz lokaty otrzymuje od banku wynagrodzenie w postaci oprocentowania ulokowanych środków. Efektywność takiej inwestycji, mierzona poziomem zysków, nie jest może najwyższa, bowiem oprocentowanie lokat zazwyczaj nieznacznie tylko przekracza poziom inflacji, ale w zamian otrzymujemy pewność, że wartość naszego kapitału nie spadnie, ale wraz z upływem lat będzie systematycznie, w sposób zrównoważony, rosła. W przeciwieństwie do form kapitałowych, nie ma tu choćby przejściowego ryzyka utraty wartości wpłat.

Bezpieczeństwo środków gromadzonych w banku jest też zapewnione przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny, który w przypadku ewentualnej upadłości banku gwarantuje nam zwrot depozytów (do kwot znacznie przekraczających możliwe wpłaty na IKE czy IKZE).

Prosta konstrukcja rachunku oszczędnościowego sprawia także, że najłatwiej spośród dostępnych form IKE czy IKZE możemy porównać warunki, jakie oferują nam w tym zakresie podmioty dostępne na rynku. Wystarczy jedynie przeanalizować wysokość oprocentowania, jaką proponują poszczególne banki oferujące konta emerytalne. Koszty i opłaty w przypadku tej formy oszczędzania powinny być incydentalne i niewysokie.

Jeżeli zatem nie lubisz ryzyka, zależy Ci na pewności i stabilizacji lub gdy zbliżasz się do emerytury i chcesz wyeliminować wahania wartości kapitału, powinieneś pomyśleć o IKE lub IKZE w banku.

Na koniec tej części *Poradnika*, przypomnijmy w skrócie najważniejsze cechy każdej z dostępnych form IKE i IKZE:

- ➡ **dobrowolny fundusz emerytalny** – produkt utworzony specjalnie na potrzeby oszczędzania na emeryturę, polecany osobom skłonny zaakceptować umiarkowany poziom ryzyka inwestycyjnego, ale równocześnie niewymagający szczególnego doświadczenia i wiedzy o rynku kapitałowym,
- ➡ **fundusz inwestycyjny** – szeroka gama dostępnych na rynku funduszy o zróżnicowanej polityce lokacyjnej i różnym poziomie ryzyka sprawi, że każdy, kto planuje założyć konto emerytalne w tej formie znajdzie fundusz dostosowany do swoich potrzeb,
- ➡ **rachunek inwestycyjny** – pełna swoboda i całkowita autonomia w zarządzaniu portfelem inwestycji, produkt niskokosztowy (zarządzamy sami, więc brak jest wynagrodzenia dla instytucji zarządzających aktywami),
- ➡ **ubezpieczenie na życie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym** – oprócz oszczędności emerytalnych nasza rodzina zyskuje dodatkową ochronę finansową na wypadek naszej śmierci lub niezdolności do pracy,
- ➡ **rachunek oszczędnościowy** – bezpieczeństwo kapitału i gwarancja umiarkowanych zysków, produkt łatwo poddający się analizom i porównaniom.

PODSUMOWANIE

Na koniec pozostało tylko zachęcić do jak najwcześniejszego rozpoczęcia oszczędzania na emeryturę oraz do systematycznego gromadzenia środków. Dla jeszcze nieprzekonanych – poniżej przedstawiamy **najważniejsze korzyści, jakie łączą się z oszczędzaniem w III filarze**.

Pracowniczy program emerytalny

- ➔ PPE to dodatkowa emerytura już od 60. roku życia,
- ➔ składkę opłaca pracodawca,
- ➔ składka może mieć wysokość nawet 7% wynagrodzenia, a dodatkowo można wpłacić z własnych środków do 16 857 zł (roczny limit na 2014 rok, w 2015 r. – 17 815,50 zł),
- ➔ pracodawca od środków odprowadzanych na PPE nie płaci składek ZUS,
- ➔ emerytura z PPE nie będzie opodatkowana,
- ➔ środki w PPE są zwolnione z podatku od zysków kapitałowych,
- ➔ środki wypłacane z PPE są zwolnione z podatku od spadków i darowizn.

Indywidualne Konto Emerytalne

- ➔ IKE zapewnią dodatkową emeryturę od 60. roku życia,
- ➔ wpłaty mogą wynosić nawet 11 238 zł rocznie (roczny limit obowiązujący w 2014 roku, w 2015 r. – 11 877 zł),
- ➔ szeroka gama produktów finansowych dostępnych w ramach IKE,
- ➔ nieopodatkowana emerytura,
- ➔ środki zgromadzone na IKE są zwolnione z podatku od zysków kapitałowych oraz podatku od spadków i darowizn.

Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego

- ➔ IKZE to dodatkowa emerytura od 65. roku życia,
- ➔ IKZE to produkt dla każdego – roczny limit wpłat obowiązujący w 2014 roku wynosi 4495,20 zł, (w 2015 r. – 4750,80 zł),
- ➔ część wpłat odzyskujesz corocznie w formie ulgi podatkowej, w 2014 roku odpis może wynieść nawet 1438,50 zł, (w 2015 r. – maksymalnie 1520,26 zł),
- ➔ szeroka gama produktów finansowych dostępnych w ramach IKZE,
- ➔ środki wpłacane na IKZE są zwolnione z podatku od zysków kapitałowych,
- ➔ środki wypłacane z IKZE są wolne od podatku od spadków i darowizn.

Więcej informacji o pracowniczych programach emerytalnych, indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego można znaleźć w serwisie internetowym Komisji Nadzoru Finansowego m.in. w zakładkach:

http://www.knf.gov.pl/opracowania/rynek_emerytalny/dane_o_rynku/rynek_ppe_ike/Dane_IKE/dane_ike.html

http://www.knf.gov.pl/opracowania/rynek_emerytalny/dane_o_rynku/rynek_ppe_ike/Dane_IKZE/dane_ikze.html

http://www.knf.gov.pl/dla_rynku/Informacje_dla_podmiotow_nadzorowanych/Rynek_emerytalny_info_dla_podmiotow/Informacje_dla_pracodawcy/formularze.html

SŁOWNICZEK

III filar – sformalizowana i w jakiejś formie wspierana przez państwo forma oszczędzania o celu emerytalnym; III filar tworzą pracownicze programy emerytalne i indywidualne konta emerytalne oraz indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego.

Częściowy zwrot – wycofanie części środków zgromadzonych na indywidualnym koncie emerytalnym w dowolnym terminie, łącznie się z koniecznością zapłacenia od tych środków podatku od dochodów kapitałowych.

IKE – indywidualne konto emerytalne; jedna z instytucji III filara, która umożliwia nam gromadzenie środków na dodatkową emeryturę.

IKZE – indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego; jedna z instytucji III filara, która umożliwia nam gromadzenie środków na dodatkową emeryturę.

Instytucja finansowa – podmiot zarządzający środkami wpłacanymi do pracowniczego programu emerytalnego lub podmiot prowadzący indywidualne konto emerytalne, lub indywidualne konto zabezpieczenia emerytalnego.

Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) – organ administracji państwowej wykonujący nadzór nad sektorem bankowym, rynkiem kapitałowym, ubezpieczeniowym i emerytalnym, nad instytucjami płatniczymi i biurami usług płatniczych oraz (od października 2012 r.) nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi, którego celem jest przede wszystkim zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa oraz przejrzystości, zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienie ochrony interesów uczestników tego rynku.

OFE – otwarty fundusz emerytalny; instytucja finansowa, zarządzająca środkami wpłacanymi w ramach II filara systemu emerytalnego.

Oszczędzający – osoba, która zawarła umowę o prowadzenie IKE bądź umowę o prowadzenie IKZE.

PPE – pracowniczy program emerytalny, jedna z instytucji III filara, prowadzona w zakładach pracy, w ramach której pracodawca opłaca dodatkową emeryturę swoim pracownikom.

Składka dodatkowa – środki wpłacane dobrowolnie przez uczestnika na jego konto w pracowniczym programie emerytalnym.

Składka podstawowa – środki wpłacane przez pracodawcę do pracowniczego programu emerytalnego na konto uczestnika programu.

Uczestnik – osoba, która przystąpiła do pracowniczego programu emerytalnego.

Ustawa o IKE i IKZE – ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o indywidualnych kontach emerytalnych oraz indywidualnych kontach zabezpieczenia emerytalnego (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., poz. 1147).

Ustawa o OFE – ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 roku o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (tekst jednolity Dz.U. z 2013 r., poz. 989 z późn. zm.).

Ustawa o PPE – ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o pracowniczych programach emerytalnych (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., poz. 710).

Wpłata – środki pieniężne, które oszczędzający przekazuje na swoje konto prowadzone w systemie IKE bądź IKZE.

Wypłata – świadczenie emerytalne uzyskiwane po spełnieniu określonych warunków przez uczestnika pracowniczego programu emerytalnego bądź osobę oszczędzającą w ramach indywidualnego konta emerytalnego lub indywidualnego konta zabezpieczenia emerytalnego.

Wypłata transferowa – przeniesienie środków w ramach danego systemu oszczędzania do nowo wybranej instytucji finansowej albo przeniesienie środków z jednego systemu oszczędzania do innego (np. z IKE do PPE, z PPE na IKE).

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych, instytucja administrująca wpłatami emerytalnymi wpływającymi w ramach I filara systemu emerytalnego, a także przyjmowaniem i administrowaniem częścią wpłat z II filara oraz wypłatą świadczeń z I i II filara.

Zwrot – wycofanie środków z pracowniczego programu emerytalnego w przypadku likwidacji programu albo wycofanie całości środków zgromadzonych na indywidualnym koncie emerytalnym, albo na indywidualnym koncie zabezpieczenia emerytalnego, oznaczające rezygnację z gromadzenia oszczędności na cele emerytalne.

Komisja Nadzoru Finansowego
Pl. Powstańców Warszawy 1
Skr. poczt. nr 419, 00-950 Warszawa 1
Tel. (+48) 22 262 50 00
Fax (+48) 22 262 51 11
knf@knf.gov.pl
www.knf.gov.pl

ISBN 978-83-63380-69-4